

SLOVENCJI V 20. in 21. STOLETIJU

Prva svetovna vojna: vojna ki je pretresla svet

Slovenci in prva svetovna vojna

Ali so bili Slovenci ob izbruhu vojne enotni

Ko se je začele prva sv. vojna so bili Slovenci zelo presenečeni.

Slovenci so že desetletja pred vojno navezovali stike z Slovani za enakopravnost, vendar madžarsko-nemška oblast tega ni bila pripravljena priznati.

Slovenske politične stranke so se ob tem različno odzvale:

- Kranjski glavar dr. Šušteršič(SLS) je podprl Avstrijce in obsodil Srbijo za atentat. mnogi drugi politikom so bili prepričani drugače
- LS je obsodil Srbijo, vendar je bil proti vojni
- Člani Jug. Soc. stranke so zavzeli protivojno stališče

Mnogo vojakov je verjelo da bo vojne konec do božiča. Slovenski vojaki so se borili na vzhodni fronti, Balkanu in avstrijsko-italijanski fronti. Slabi pogoji v jaških so mnogo vojakov prisilili v dezerterstvo.

Vojna je spremenila tudi življenje v zaledju. Ljubljana je postala postojanka v zaledju soške fronte. Zaradi pomanjkanja živil so uvedli živila na karte. Vojna je v Ljubljano prignala tudi veliko beguncev.

Ali je bil londonski sporazum za Italijo uspeh

Italije, ki je bila sicer članica centralnih sil, je ob začetku vojne razglasila nevtralnost. S tem si je prihranila človeške in materialne žrtve. Prvi mesec vojne je porabila za pogajanja za AO ozemlje, J Tirolsko in Trst. Avstrijci so pod pritiskom Nemcev privolili vendar je Italija zahtevala še več.

Zato se je Italija začela pogajati z antantnimi silami s katerimi je tajno sodelovala že od začetka vojne. Dne 26.04. 1925 so podpisali londonski sporazum:

- Italiji pripade Tridentinsko, J Tirolska do Brennerja, Trst, Goriško-Gradiščanska, Istra do Kvarnerja, otok Cres in Lošinj, nekateri jadranski otoki ter območja v Dalmaciji. Dobila naj bi še tudi del Turčije in afriške kolonije, v zameno bi morala 1 mesec po podpisu sporazuma napovedati vojno AO
- Meja slovenskega ozemlja naj bi potekala preko Julijskih Alp, čez Mangart in Triglav, do Idrije in Snežnika

Italije je 24. maja 1925 izstopila iz centralnih sil

Zakaj se je soška fronta vtisnila globoko v spomin Slovencev

On Italijanski napovedi vojne je AO poslala v obrambo maloštevilne enote, ki jim je poveljeval Svetozar Borojevič. Frontna črta je potekala od meje s Švico do Tržaškega zaliva. Največ vojske so imeli Avstrijci ob Soči-soška fronta. Ko se je fronta odprla je imela italijanska vojske večjo prednost vendar je ni izkoristila. Zaradi tega so se ustavili pri avstrijski obrambi in soška fronta se je spremenila v pozicijsko bojevanje, kjer sta se obe strani vkopali v strelske jarke.

Prve žrtve so bili prebivalci ob Soči, ki so jih Italijani(kot tudi Avstrijci) selili da bi meli ta del ozemlje pripravljen za prevzete po vojni.

Zaradi jarkov se je bojevanje dostikrat ustavilo, vendar so napadi letal povzročili veliko škode.

Najuspešnejša bitka je bila bitka pri Kobaridu imenovana »čudež pri Kobaridu«). Z močnim topništvom so avstrijske enote potisnile italijanske do reke Piave- kjer se je 09.09. fronta ustavila. Bitka ki velja za največji vojaški spopad je umaknil fronto s slovenskega ozemlja.

Zakaj so se Slovenci LETA 1918 odločili ZA KRALJEVINO SHS

Kakšne spremembe je prinesla obnova parlamentarnega življenja v AO

V časi prve sv. vojne je avstrijska oblast ukinila parlament in z ostrimi ukrepi omejevala narodno delovanje slovenskih narodov. Takšno delovanje je zbudilo nezaupanje do avstrijskih oblasti.

Zaradi zaostrenih nacionalnih napetosti v AO so se med prvo sv. vojno pojavili načrti za preureditev države. Leta 1917 ko je bil parlament spet vzpostavljen so se Slovenci, Hrvati in Srbi povezali v Jugoslovanski klub. Maja 1917 je 200.000 odposlancev podpisalo majniško deklaracijo, ki je določala združitev J Slovanov v avtonomno enoto.

Istega leta so podpisal tudi krfsko deklaracijo, ki je predvidela skupno državo pod vodstvom srbske kraljevine.

Leta 1918 je že bilo znana da AO v vojni ne bo zmagala. Spomladi sta se razširila nemir in nezadovoljstvo ki so mu sledili trije upori slovenskih vojakov. Sledil je razpad AO.

Leta 1918 je Nemčija podpisala mirovno pogodbo z AO.

Zakaj je bila pomembna Država SHS

Zaradi zaostrenih razmer v AO so že 25. maja 1918 slovenski politiki ustanovili Narodni svet za Slovenijo. Namen sveta je bil da izrazi voljo do neodvisnosti.

Predstavniki vseh treh jugoslovanskih narodov AO so kmalu ustanovili Narodno svet oz. vijeće v Zagrebu, ki je pripravilo odcepitev od AO.

29.10 1918 je bila v Ljubljani razglašena Država Slovencev, Hrvatov in Srbov(SHS). Narodni svet SHS-a, ki mu je predsedoval Slovenec dr. Anton Aškerc, je vodil le zunanjo politiko in vojaške zadeve.

Slovensko narodno vlado je vodil Josip Pogačnik.

Država SHS je ime velike težave, ki so vplivale na to, da se je Narodni svet nagibal k politični povezavi s Kraljevino Srbijo:

- Ni dobila mednarodne podobe in priznanja
- Nerešeno je bilo vprašanje zahodne in severne meje
- Obstajala je velika skrb zaradi umikanja vojakov z italijanskega bojišča
- Srbi so želeli živeti s skupni državi
- Obstajali so notranji nemiri zaradi socialnih problemov
- V državi je vladala splošna zmeda

Zakaj je bila ustanovljena Kraljevina SHS

Zaradi težav, ki jih je imela Država SHS, so se njeni voditelji začeli vse bolj zavzemati s Kraljevino Srbijo. Pogajanja so potekala leta 1918 v Ženevi. Državo SHS je zastopal dr. Anton Aškerc. Pogajanja so potekala počasi saj sta državi imeli različna stališča. Pripadniki SHS so bili v slabšem položaju saj so pripadali strani vojnih poražencev. Poleg tega so še Italijani začeli napadati njihovo ozemlje.

Srbski princ regent Aleksander Karađorđević je v Beogradu 1.12. 1918 razglasil združitev Države SHS in Kraljevine Srbije v novo državo, Kraljevini SHS(od leta 1929 imenovana Kraljevina Jugoslavija)

Slovenci med svetovnim vojnama: upanje na avtonomnost

Kako so bile določene SLOVENSKE
MEJE V KRALJEVINI SHS

Boji za severno mejo

Z razpadom AO so mnogi narodi prišli do držav; a obenem se je pojavilo vprašanje kako začrtati meje? To vprašanje so reševali na mirovnih konferencah. Slovenska usoda se je odločala že med londonskim sporazumom, po vojni pa v Parizu, Saint Germainu, Rapallu ter Trianonu.

Z versajsko Evropo pa Kraljevina Jugoslavija ni bila zadovoljna saj so določene meje odrezale velik del Slovencev od matične države.

Vojaško poveljstvo je novembra prešlo v roke Rudolfu Maistru, ki je z odlično taktiko zasedel Maribor in Radgono.

Ta uspeh so opazili tudi na pariški mirovni konferenci. Tu so za mejo določili reko Muro. S tem dejanjem je Maribor končno postal del slovenskega ozemlja.

Kmalu zatem je hotel zasesti še koroško mu je zaradi izčrpanosti vojakov ni. Po veliko poslanih prošnjah v Beograd jim vseeno ni uspelo. Kmalu pa so po sestanku pariške mirovne konference poslali dva ameriška častnika ki sta določila da Celovška kotlina ni deljiva.

Zaradi tega je ameriški predsednik Wilson zagovarjal mejo na Karavankah. Vendar so se odločili za plebiscit, ki je bil izveden 10.10. 1920.

Koroška je bila razdeljena na dve coni. Plebiscit naj bi se najprej izvedel v coni A, v coni B pa takrat ko bi se cona A odločila za Jugoslavijo.

Zaradi nagovarjanja obeh držav se je razvila močna plebiscitna propaganda, ki je črnila nasprotno stran. Jugo. Stran se je na začetku znašla v prednosti 80:20. Avstrijci so na plebiscitu dosegli uspeh saj se je veliko Korošcev izrekla za Avstrijo.

Boji za zahodno mejo

Ker je bila že z londonskim sporazumom Italijanom 1/3 ozemlja ga je ta na pariški konferenci zahtevala. Zahteve so podkrepili z prodorom na slovensko ozemlje. S tem so prekoračili obljubljeni črto. Ustavili so jih komaj vojniki Stevana Švabića pri Vrhniku.

Kraljevinama Italiji in SHS je bilo določeni da se sami zmenita za potek meje

Po pogajanjih sta novembra 1920 podpisali rapalsko pogodbo, ki je za mejo določila pot od Peči do Jadranskega morja.

Pridobitev Prekmurja

Oktobrska revolucija je imela velik odmev v Evropi, kot v Rusiji. Leta 1919 je izbruhnila britanske in francoske čete. Zaradi vojaškega sodelovanja je Kraljevina Jugoslavijo dobila Prekmurje. Meja med SHS in Madžarsko je bila določena z trianonsko pogodbo, podpisano poleti 1920.

Kakšen je bil položaj slovenskih manjšin

Slovenci v Avstriji

Slovenci po prvi sv. vojni razdeljeni na 4 države:

- 2/3 Slovencev je živeli v Kraljevini SHS
- Približno 300.000 v Kraljevini Italiji
- Po plebiscitu je v Avstriji ostalo okoli 80.000 Slovencev
- Približno 5.000 pa na Madžarskem

Položaj je bil v vsaki državi različen. Skupno vsej je bilo da so jih bolj ali manj nasilno zlitli z večinskim narodom.

Takoj pa zmagi na koroškem so Nemci nadaljevali z germanizacijo. S tem so kršili plebiscitne obljube, da bodo spoštovali Slovence. Na Koroškem i Štajerskem je nemščina postala uradni jezik. Zapirali so slovenske šole. Imena spreminjali v nemška.

Da bi se zdelo da je še manj Slovencev si pri popisovanju kategorij prebivalstva napisali- » Nemcem prijazni« (šteli so jih za neslovensko prebivalstvo).

Slovenci na Koroškem so se združevali v Politično i gospodarsko društvo za koroške Slovence, ki je izdajalo tednik Koroški Slovenec. Glavni cilj je bil ohranjanje slovenstva. Ko ga je leta 1934 koroška vlada ukinila so e združevali le v okviru Slovenske prosvetne zveze. Po letu 1938 , ko si je Avstrijo priključila Nemčija, se je položaj Slovencev še poslabšal. Takrat so razpustili vsa slovenska društva. Slovenske družine so začeli razseljevati po Nemčiji in pošiljat v taborišča. Maja 1940 so razpustili vodilno organizacijo- Mohorjevo družbo v Celovcu.

Slovenci v Italiji

Italijanske oblasti so na Slovence gledale kot manjvreden narod. Po prihodu Mussolinija in fašistov se je pritisk za Slovence še povečal.

Začela se je italijanizacija.

Leta 1920 so fašisti požgali slovenski Narodni dom v Trstu, kar je napovedalo dolgo obdobje fašističnega nasilja med Slovenci:

- Slovenščina je bila v javnosti prepovedana, niso je smeli uporabljati v državnih ustanovah in šolah
- V cerkvah sta bila po letu 1933 v slovenščini dovoljena le molitev in petje
- Slovenska lastna imena, priimke ter krajevna imena so poitalijančili , preimenovanja so izvajala celo na nagrobnikih
- Prepovedali so vsa slovenska kulturna in športna društva, časopise ter knjige
- Kupovali so slovensko posest, nanjo pa naseljevali prebivalce italijanske narodnosti
- Slovence so pospešeno izseljevali in pospeševali tudi njihovo samoizseljevanje

Kar 1/3 Slovencev se je v medvojnem obdobju izselil v Kraljevino Jugoslavijo, veliko pa tudi v Argentino.

Slovenci smo tudi po tem ustanavljali razna društva:

- Edinost
- Zbor svečnikov sv. Pavla
- TIGR
- Borba

Slovenci na Madžarskem

Kljub pridobitvi Prekmurja naseljenega s Slovenci je del ostal od Madžarske. To je bilo območje ob Rabi-porabski Slovenci. V Monošterju je potekala madžarizacija. Tam naj bi živelo od 5.000 do 10.000 Slovencev vendar so Madžari prikrili vse dokaza, kakor da Slovencev nikoli ni bilo tam. Zato sta se madžarska govornica in zavest ohranila do danes.

**KAKO SO ŽIVELI IN USTAVRJALI
SLOVENCİ V ČASU MED OBEMA
VOJNAMA**

Kmetje, delavci in meščani

Hiter gospodarski razvoj je povzročil zmanjšanje št. Kmetov, zvišalo se je pa št. delavcev in meščanov. Ob začetku druge sv. vojne je bilo v mestu 1/delavcev, polovica kmečkega prebivalstva, ostali del se je pa ukvarjal z trgovino, bančništvom, ...

Življenje kmetov se skoraj ni spremenilo. Delavci so morali delati 48 ur na teden vendar so njihovi delodajalci ta čas podaljšali(ker ni bilo nadzora).

Kmečko in delavsko prebivalstvo je jedlo bolj preprosto hrana razen ob praznikih so jedli meso. Meščani so imeli bolj bogato hrano, hodili so v gledališča, na zabave, ...

Slovenski športniki

Najbolj znani sta bili športni društvi Sokol in Orel. Priljubljena športa sta bila nogomet in plezanje. Leta 1940 so ustanovili športno zvezo Slovenije. Leta 1943 je Bloudek zgradil planiško skakalnico.

Največ športnih uspeh v telovadnici je pri nas dosegal Leon Štukelj, ki je dosegel 3 zlate medalje.

Film in izzivalna Ita Rina

Najbolj znan film na slovenskih tleh je bil Erotikon, v katerem je igrala Ita Rina, takrat najbolj znana slovenska igralka. Vlogo v tem filmu ji je bila vstopnica v Hollywood, vendar povabila ni sprejela zaradi poroke.

Leta 1931 je svojo premiero dočakal prvi slovenski celovečerni nemi film V kraljestvu Zlatoroga.

Kulturno in umetniško ustvarjanje

Medvojno obdobje je v Sloveniji čas velikega napredka, tako na kulturnem , kot na umetniškem in gradbenem področju.

Izhajali so tudi časniki: Slovenec, Slovenski narod in Jutro

Po prvi sv. vojni je slovenščina postala učni jezik. Zaživele so tudi srednje šole. Leta 1919 je bila ustanovljena ljubljanska univerza, ki je postala središče razvoja znanosti

Poleg univerze so nastale tudi druge pomembne zgradbe:

- NUK
- Narodna galerija
- Slovensko narodno gledališče
- Radio Ljubljana
- Slovenska akademija znanosti in umetnosti

V medvojnem obdobju so živeli tudi znani pesniki in pisatelji.

Kot so:

- O. Župančič
- A. Gradnik
- V. Bartol

- E. Kocbek
- M. Kranjec
- P. Voranc
- S. Kosovel
- ...

Svoja dela so objavljali v raznih časopisih in revijah.

Najbolj znan arhitekt je bil J. Plečnik, ki je poleg mnogih ljubljanskih stavb, parkov, trgov in mostov sooblikoval tudi podobo Prage in Dunaja.

Slovenci v času druge svetovne vojne: boj za osvoboditev

KAKŠNE so bile posledice aprilske
vojne v Sloveniji

Kako so si okupatorji razdelili slovensko ozemlje

Šestega aprila 1942 so nemška letala napadla Beograd in druga večja jugoslovanska mesta. Hkrati so na ozemlje prikorakale nemške, italijanske, madžarske, romunske in bolgarske enote. Jugoslovanska vojske je napad hotela ustaviti, a je bila zaradi nepripravljenosti neuspešna. Kapitulirala je v nekaj dneh.

Kraljevino Jugoslavijo so si okupatorji razdelili med seboj. Pod nadzorom Nemčije sta na njej nastali dve posebni enoti: Neodvisna država Hrvaška in Srbija.

Slovensko ozemlje so zasedli in si med seboj razdelili trije okupatorji:

- Nemci so dobili Štajersko, Gorenjsko in Mežiško dolino, območje Dravograda, štiri vasi pri Prekmurju in severni del Dolenjske; razmejitvena črta je potekala po vrhovih južno od Save
- Italijani so dobili notranjsko, večino Dolenjske in Ljubljano
- Madžari so dobili Prekmurje

Italijani so zasedeno ozemlje poimenovali ljubljanska pokrajina.

Okupatorji so hoteli iz ozemlja pridobiti čim več materialnih dobrin.

Kakšen je bil odnos od okupatorja do Slovencev

Že prvi okupatorjevi ukrepi so pokazali, da so ti načrtovali uničenje slovenskega naroda. V okviru svoje raznarodovalne politike so okupatorji:

- Spremenili imena slovenskih krajev
- Slovenski jezik odstranili iz javne rabe
- V šolah uvedli pouk v tujem jeziku
- Uničevali slovenske knjige
- Zaplenili mnoge državne, cerkvene i zasebne nepremičnine ter umetnine

Najostrejši pri tem so bili Nemci. Podobno nasilni so bili tudi Madžari. Zaradi take krutosti so mnogi Slovenci pobegnili v ljubljansko pokrajino k Italijanom, ki niso bili tako ostri.

Kakšen je bil odziv Slovencev na okupacijo

Prevladovala sta dva tabora:

- Meščanski tabor- sestavljali so ga politiki nekdanje klerikalne in liberalne stranke in si je zagotavljal da bi Slovenci prišli iz vojne s čim manj žrtvami. Predstavniki so ustanovili Narodni svet. Odklonili so sodelovanje s Komunistično stranko Slovenije, češ da je legalna.
- Delavski tabor- predstavljala ga je ilegalna Komunistična partija Slovenije. Komunisti so takoj začel ilegalne delovanje, saj so bili tako izurjeni. Predstavniki so se sešli 27.4. 1941 v Ljubljani. Ustvarili so Protiimperialistično fronto-OF.

SLOVENSKI OSVOBODILNI BOJ

Kako je potekal upor proti okupatorju

Ob kapitulaciji jugoslovanske vojne so komunisti prvi začeli zbirati orožje za odpor. Akcije odpora je pripravljala OF.

Zelo razširjena je bila tiskarska dejavnost, v kateri je delovalo mnogo ilegalnih tiskarn.

Središče slovenskega narodnega odpora je bilo v Ljubljani, saj je bilo tu vodstvo OF. Deloval je tudi ilegalni radio Kričač

Odporniške akcije so sprožile okupatorsko nasilje nad civilisti. Zajete upornike so pošiljali v internacijska taborišča.

Februarja 1924 so Italijani obdali Ljubljana z bodečo žico in jarki, zaradi tega da partizani nebi več dobivali hrane in podatkov iz mesta.

Kdo so bili partizani

Že v prvih mesecih okupacije so se začele v gozdovih ustanavljati partizanske čete. Največ jih je bilo iz vrst nekdanjih borcev iz španske državljanske vojne.

Nemci so izvajali močne protipartizanske ofenzive.

Partizanski način bojevanje je bil precej podoben gverilskemu:

- Z močnimi in bolje opremljenimi okupatorjevimi enotami se niso spopadali neposredno
- Okupatorja so napadali iz zasede ali pa so izvajali diverzantske akcije
- Zavetje so si poiskali v gozdovih, na samotnih kmetijah in kočah

Slovenske partizanske čete

Števili partizanov se je močno povečala pa kapitulaciji Italije, jeseni 1943. Pomen partizanskega gibanja je bil da pomaga zaveznikom v boju proti fašizmu.

Partizani so izvedli številne vojaške akcije. Nekatere so doživele velik odmev:

- Dražgoška bitka
- Velika ofenziva na Kočevskem
- Obkolitev Pohorskega bataljona
- Bitka pri Jelenovem žlebu

KAKŠNO JE BILO ŽIVLJENJE MED VOJNO

Kako je potekalo življenje na okupiranem ozemlju

Okupatorji so mnoge slovenskega ozemlje porabili za izkoriščanje industrijskih zmogljivosti. Večina industrije je proizvodnjo preusmerila v vojsko.

Glavna problema na okupiranem ozemlju sta bila pomanjkanje najosnovnejših živil in dvigovanje cen.

Tisti ki so imeli denar so si lahko potrebščini po zelo dragih cenah kupili na črnem trgu.

Že nekaj dni po okupaciji Ljubljane je bilo že vse normalno. To normalo so zmotili represivni ukrepi okupatorja.

Kako je potekalo na osvobojenem ozemlju

Partizanske čete so spomladi 1942 osvojile velik del ozemlja, ki se je povezal v veliko osvobojeno ozemlje. Na to ozemlje se je preselilo vodstvo OF. Središče je postal Kočevski rog.

Partizansko osvobojeno ozemlje je bilo:

- Večje ali manjše naseljeno območje, s katerega je bil pregnan okupator
- Na njegovem ozemlju je delovala OF. Prebivalci osvobojenega ozemlja (starejši do 18 let) so volili predstavnike OF v narodne odbore, ki so prevzeli oblast nad ozemljem

OF so morali na tem ozemlju poskrbeti za normalo in preskrbo partizanski čet.

Na osvobojenem ozemlju so delovale partizanske šole

Kakšno vlogo je med vojno imela kultura

Ko so okupatorji zasedli slovensko ozemlje so samo Italijani pustili normalno živeti zajetim ljudem. Leta 1942 je OF povabila Slovence k kulturnemu molku, ki je pozival da naj se ljudje ne udeležujejo okupatorskih prireditev.

Posebno vlogo je imela kultura v osvobodilnem boju, saj so z njeno pomočjo gojili borbenost Slovencev .

Državlјanska vojna-spopad med Slovenci

Zakaj so se Slovenci spopadli med seboj

Zaradi političnih pogledov je bilo veliko nasprotij med meščanskim in delavskim taborom. Oba tabora sta hotela voditi Slovenijo med okupacijo. Tabora sta bila na različnih straneh tudi zaradi različnih stališč do okupatorja. Nestrpnost je spodbujala močna propaganda na obeh straneh.

Ko so nekateri meščani začeli sodelovati z okupatorjem je OF podkrepila svojo Varnostno-obveščevalni službo (VOS).

Od jeseni 1942 je VOS s smrtjo kaznovala številne protikomunistične usmerjene Slovence, med njimi tudi politike.

V spopadu je imela veliko vlogo tudi katoliška Cerkev, saj je veliko duhovnikov podprlo osvobodilni boj ali so se mu pa celo pridružili.

Kdo so bili borci proti komunizmu

Nestrinjanost med taboroma je prerasla v državljansko vojno. Zato so kmalu začeli ustanavljati vaške straže. Namen delovanja vaških straž:

- Obramba podeželskega prebivalstva pred revolucionarnim nasiljem OF(odvzemom hrane, nepravičnimi usmrtitvami) in nasiljem, ki so ga izvajali posamezni člani partizanskega gibanja

- Uničiti partizansko gibanje, in tako po vojni komunistom preprečiti prevzem oblasti

Vaške straže so podpirali tudi Italijani. Priznali so jih za svoje prostovoljne protikomunistične milice-MVAC. OB stražah je na slovenskem delovalo tudi četniško gibanje. Na začetku so sodelovali z partizani, nato pa so se pridružili Italijanom.

Pa kapitulacijo Italije so partizani napadli meščanski tabor in ga premagali:

- Pripadnike vaških straž so napadli na Turjaku
- Četnike pa v Grčaricah

Za katere cilje so se borili slovenski domobranci

Ko je Italija kapitulirala so oblast nad Ljubljano prevzeli Nemci. Vodstvo Ljubljane so zaupali Leonu Rupniku, ki je s svojimi somišljeniki načrtoval obračun(po vojni) s starimi meščanskimi politiki, vendar je izid vojne preprečil njegove načrte.

Uredil je da bi Slovence pred komunizmom branilo slovensko domobranstvo:

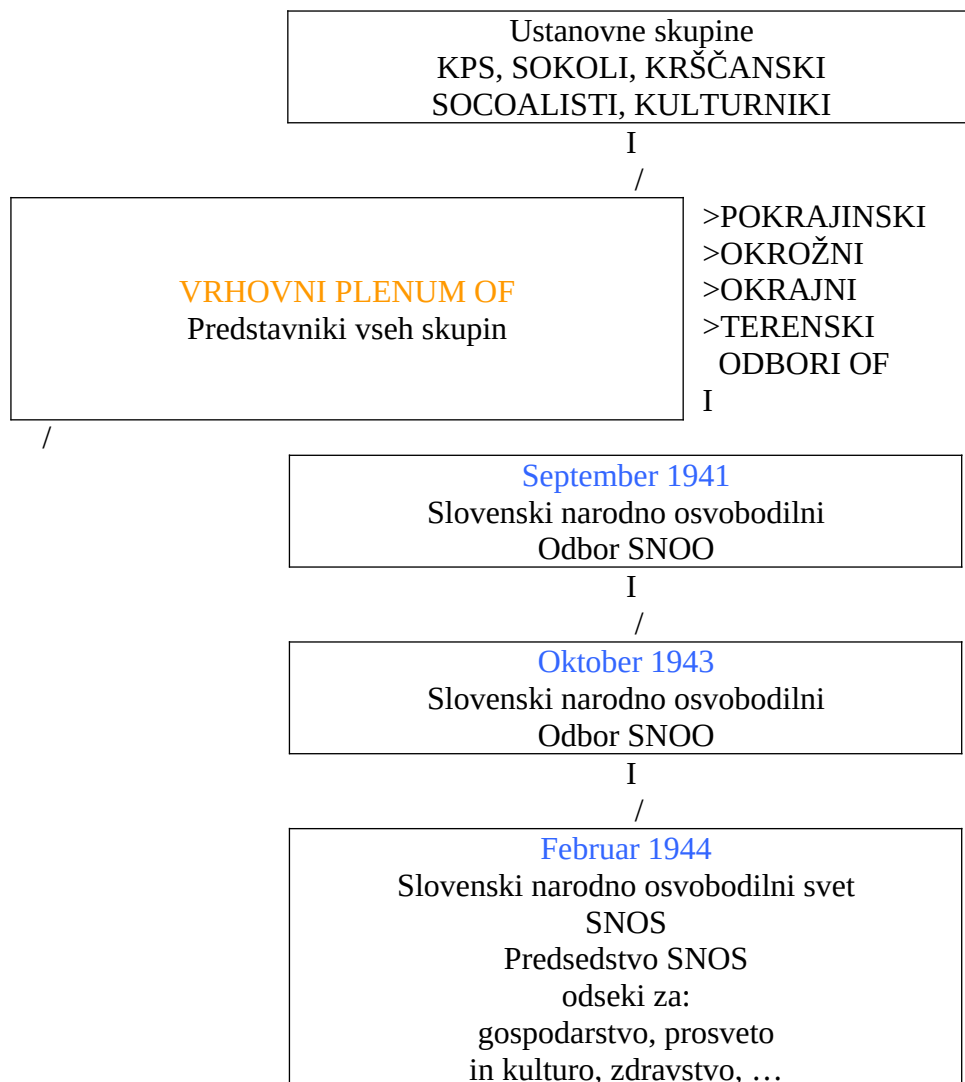
- Domobranci so delovali kot pomožne policijske sile pod nemškim poveljstvom
- Njihovo delo je bilo predvsem varovanje prometnih povezav in vasi
- Med nemškimi ofenzivami so pomagali redni nemški vojski

Domobranstvo naj bi štelo okoli 13.500 mož. Zaradi sodelovanja z Nemci so jih partizani prištevali med kolaboracioniste. Ob koncu vojne so se domobranci skupaj z Nemčijo umaknili na Avstrijsko Koroško in se predali.

Kako se je razvijala ljudska oblast v Sloveniji in Jugoslaviji

Kakšna je bila vloga OF v osvobodilne dvoboju

IZVRŠILNI ODBOR O F

OF je bila skupna organizacija različnih političnih skupin. Bila je kot država v državi saj je delovala samostojno in neodvisno.

Imela je razvejeno organizacijsko obliko.

Zaradi razočaranja Slovencev nad političnimi odnosi v Kraljevini Jugoslaviji je OF veliko pozornosti namenila razvoju nove, ljudske oblasti.

Kako se je med vojno razvijala slovenska državnost

V sodelovanje z jugoslovanskim uporniškim gibanjem in njegovo politično organizacijo (AVNOJ) je OF nasprotovala vrnitvi kralja in stare vlade v domovino.

Leta 1943 so v Kočevju izbirali novo slovensko vodstvo v osvobodilnem boju. Zasedanje se je imenovalo Zbor odposlancev slovenskega naroda in je:

- Obravnavalo vsa vprašanja slovenskega osvobodilnega boja
- Izvolilo zakonodajni organ oblasti (SNOO)
- Izvolil izvršni organ oblasti (OF)
- Izvolilo delegacijo, ki se je udeleževala AVNOJ

Zbor odposlancev slovenskega naroda je imel velik pomen za graditev slovenske državnosti saj je:

- Deloval demokratično
- Predstavljal ves slovenski narod
- Izvolil ljudstvo slovenskega narodnoosvobodilnega boja
- Podprl odločitev za enakopravnost vseh narodov

5. maja 1945 je bila v Ajdovščini imenovana slovenska vlada. Njen predsednik je bil Boris Kidrič.

Kakšen odnos so imeli zavezniki do nove oblasti

Tako kot OF je v Sloveniji je tudi jugoslovansko odporniško gibanje poskušalo postaviti novo oblast v Jugoslaviji. Vodilno vlogo pri tem je imela Komunistična partija Jugoslavije. Njen voditelj je bil Josip Broz-Tito.

Leta 1942 so komunisti ustanovili AVNOJ.

Novembra 1943 je potekalo drugo zasedanje AVNOJ-a, ki je bilo prelomno saj je:

- Odvzelo pristojnost vladi v izgnanstvu
- Imenovalo začasno jugoslovansko izvršilno oblast, imenovano Nacionalni komite osvobodilne Jugoslavije(NKOJ)
- Razglasilo združitev jugoslovanskih narodov v federativne enote
- Prepovedalo vrnitev kralju, dokler se ljudstvo ne izreče o monarhiji ali republiki
- Potrdilo priključitev Slovenskega Primorja, Beneške Slovenije, Istre in Zadra k Jugoslaviji

Kaj je konec vojne pomenil Slovincem

Kako so potekali sklepni boji na slovenskem ozemlju

Partizanska vojska se je reorganizirala in preimenovala v Jugoslovansko armado(JA). Poleti 1944 so se Nemci začeli umikati iz Grčije in Balkana. Vojake so želeli premestiti v Italijo. Poti na zahodu so za Nemce postale zelo pomembne zato so jih zelo varovali, saj je bil partizanski pritisk zelo velik.

Cilj JA je bil osvojiti celotno ozemlje Jugoslavije do meje. JA je po prvih mesecih osvobajanja nadaljevala v dveh smereh:

- Prek Like in Reke se je usmerila proti Trstu
- Prek vzhodnega slovenskega ozemlja pa proti Koroški

1. maja so osvobodili Trst, nekaj dni pozneje pa še Koroško. S tem je JA dosegla svoj cilj. 15. maja 1945 je bila vojna na slovenskem končana.

Kako je Ljubljana sprejela osvoboditelje

V prvih mesecih 1945 se je že kazal konec vojne. Predstavniki meščanskih strank so že jeseni 1944 ustanovili skupno predstavništvo, ki se je imenovalo Narodni odbor za Slovenijo.

3. maja 1945 je Narodni odbor v Ljubljani sprejel izjavo, s katero je:

- Razglasil narodno državo Slovenijo kot sestavni del Kraljevine Jugoslavije
- Ustanovil slovensko vlado kot začasni najvišji organ na slovenskem ozemlju
- Preimenoval domobrance v slovensko narodno vojsko
- Pozval vse Slovence k prenehanju sovražnosti

Konec aprila 1945 je Jugoslovanska vojska prišla do Kolpe in Kočevskega. Njena naloga je bila osvoboditev Dolenjske. Čeprav so bile okupatorjeve čete zelo močne so jih premagali.

9. maja zjutraj so v Ljubljano vkorakale prve partizanske čete. Ljubljana je bila osvobojena.

Kdo se ni veselil zmage partizanov

Zmaga je veselila Slovence, vendar ne vseh. Ko so partizani prišli v Ljubljano se je med tistimi meščani ki so sodelovali z okupatorjem začel širiti strah. Zato so zbežali iz mest in postali begunci.

Slovenci po drugi svetovni vojni:

izgradnja in propad socializma

Ko smo pili kokto in poslušali Kameleone

Življenje se je izboljšalo

Z razvojem gospodarstva v 50. in 60. letih se je izboljšalo življenje v Sloveniji:

- Naraščala je delovna storilnost, s tem pa tudi narodni dohodek in plače
- Slovensko gospodarstvo je začelo svoje pridelke in izdelke vse bolj izvažati na trge v zahodni Evropi, uvažati pa blago za široka porabo, kot so bili gospodarski stroji
- »liberalistični« gospodarski program je spodbudil slovenski gospodarski razvoj in ga približal zahodnoevropskemu, kar se je pokazalo tudi v naraščanju standarda prebivalcev in povečevanju razlik med Slovenijo in drugimi republikami

Z naraščanjem standarda je naraščal tudi obseg zdravstvenih in socialnih storitev. Kljub širjenju ponudbe blaga je sredi 60. let še vedno primanjkovalo stanovanj, pogrošnega blaga in gospodinjskih strojev. S širjenjem cestnega omrežja se je povečalo število tovornih osebnih vozil. Mladina se je v 60. letih navdušila nad zahodnim načinom oblačenja.

Poslušal se je rock`n`roll

Sodelovanje Slovenije z sosednjimi državami je prineslo tudi kulturne vplive Zahoda. S filmi, TV-jem, radiem, revijami in knjigami so se v prostor širile tudi moda, glasba in ideje. V 60. letih je postala zelo popularna filmska umetnost. Leta 1977 je nastala komedija To so gadi, ki je postala tudi najbolj gledana. Vplivi so se čutili tudi na glasbenem področju. Mladina se je v 60. navdušila nad rock`n`rollom. Prve skupine so bile npr. Mladi levi, Kameleoni, Bele vrane, Helioni, ... Sprva so igrali le glasbo tujih izvajalcev. Zgodnja 70. pa so prinesla še hipijevsko gibanje, širjenje droge in prve diskoklube. Z naraščanjem študentov se je v 60. letih začelo organizirati študentsko gibanje.

Privoščili smo si dopust na morju

V Sloveniji se začne turistični vzpon. Slovenija je začela vlagati v sodobne prometne povezave in turistične objekte, ki so pritegnili več gostov. Delavci so imeli boljše življenje tudi zaradi preživljanja dopusta na jadranski obali. V 70. se je razvil množičen turizem s šotori in prikolicami. Ena najbolj priljubljenih oblik preživljanja prostega časa med Slovenci je bilo obiskovanje športnih prireditev. Še iz časov pred vojno so bili popularni skoki v Planici.

Zakaj je razpadla Jugoslavija, država bratstva in enotnosti

Življenje na up

V 70. letih, ko je oblast obračunala z liberalno strujo med komunisti, je bila z Zakonom o združenem delu uvedena »dogovorna« ekonomija. Z zakonom o združenem delu so bila podjetja razdeljena na TOZD-e (Temeljna organizacija združenega dela), v katerih naj bi delavci, ki so jih poimenovali neposredni proizvajalci, imeli možnost bolj neposredno upravljati svoja podjetja. Velike izgube, v katerem je dogovorna ekonomija pahnila jugoslovansko gospodarsko, je oblast v Beogradu reševala z zadolževanjem. Po vsem svetu je najemala posojila, ki so bila neodgovorno porabljena. S takšnim ravnanjem je jugoslovansko gospodarsko »drvelo v prepad«. To je povzročilo inflacijo, kar je povzročilo gospodarski kriminal. S tem pa so nastale delavske stavke.

Po Titu Tito

V času gospodarske krize je Jugoslavijo zadel še en udarec. Umrli je Tito, dolgoletni jugoslovanski voditelj. Že pred njegovo smrtjo se je postavljalo vprašanje kdo ga bo nasledil. Na koncu so uveljavili kolektivno predsedstvo, ki je preprečevalo, da bi si posamezen član pridobil preveč moči. Uveljavljeno je bilo tudi geslo »Po Titu-Tito«.

Boj za svobodo misli in besede

Oblast je na začetku 70. uveljavila 133. člen ki je določal smrt vsakemu , ki bi kritiziral režim. Kljub temu so se v Sloveniji začela pojavljati društva, gibanja in časopisi, ki so se zavzemali za svobodo misli in govora. Takšno nenadzorovano gibanje imenujemo civilna družba. Oblast jih je sprva preganjala in zatirala. V polovici 80. let jih slovenski komunisti niso več zatirali civilne družbe, čeprav je naje močno pritiskala oblast v Beogradu.

- Pojavilo se je mladinsko umetniško gibanje, v katerem so različne glasbene, gledališke in druge kritizirale režim.
- Mladinska časopisi in radio Študent so začeli s svojimi prispevki rušiti tabuje režima
- Delovalo je tudi ekološko gibanje, ki je organiziralo proteste zoper odlaganje jedrskih odpadkov, uničevanje pada in gozdov

Konec maja 1988 je vojska zaradi izdaje vojaške skrivnosti v Ljubljani aretirala 4 moške, med njimi je bil tudi Janez Janša. Proces je bil v srbohrvaškem jeziku, zato so se Slovenci jezili.

Kosovo-republika

Albanci sna Kosovu so s spremembo ustave leta 1947 prvič dobili avtonomijo in zagotovljene pravice za narodni razvoj, kar ni ustrezalo Srbom. Prvi resnejši med Albanci je izbruhnil leta 1981. Novi protesti so sledili 1989 ko so jim odvzeli avtonomijo

Kako se je rodila nova država

Kakšne spremembe je prinesla uvedba večstranskega sistema

V Sloveniji so v drugi polovici 80. let razna gibanja, društva in krogi intelektualcev predstavljali neke vrste opozicijo komunistične oblasti. Začele so nastajati resne zveze, iz njih pa prve stranke. Stranke so se povezovale v DEMOS-e(Demokratske opozicije Slovenije). Aprila 1990 so v Sloveniji potekale prve večstranske volitve na katerih so volili predsednika predsedstva. Zmagal je Milan Kučan, večino glasov v skupščini je dobil DEMOS.

Program Demosove vlade se je zavzemal za:

- Samoodločbo Slovencev
- Preobrazbo Jugoslavije v konfederacijo
- Korenito reformo slovenske družbe

Osamosvojitvev-prelomni dogodek v slovenski zgodovini

Leta 1989 je bila ob protestu zaradi aretacije Janeza Janše v javnosti predstavljena Majniška deklaracija, ki so jo pripravile nove zveze civilne družbe.

Majniška deklaracija je zahtevala:

- Spoštovanje človekovih pravic in svoboščin
- Demokracijo
- Suvereno državo, ki naj samostojno odloča o povezavah z južnoslovanskimi in drugimi narodu nove Evrope

Deklaracija je močno vplivala na delovanje Demosove vlade. Zaostreni gospodarski položaj je v skupščini vplival na pobudo za sprejetje Deklaracije o suverenosti rep. Slovenije. Z deklaracijo je Slovenija prevzela vso oblast nad svojim ozemljem. Sledili so še drugi osamosvojitveni ukrepi.

23. decembra 1990 je v Sloveniji potekal plebiscit o osamosvojitvi.

Dan pred razglasitvijo samostojnosti je parlament sprejel dopolnitev k ustavi, s katero je določil novo slovensko zastavo in grb.

Vojna za Slovenijo

Naslednje jutro so enote JLA napotile proti slovenskim prehodom, letališču Brnik in drugim pomembnim strateškim točkam v Sloveniji.

Predsedstvo republike Slovenije je obsodilo napad jugoslovanske vojske ter pozvalo pripadnike JLA naj se ne bojujejo. Dva dni pa napadu so šli Slovenci v protinapad in zavzeli mnogo prehodov ter vojakov. Vlada je tudi zelo dobro obveščala tuje in domače prebivalstvo o tem.

Evropski politiki so kmalu pritiskali na Beograd naj neha z vojno. Sprejet je bil dogovor o ustavitvi sovražnosti (brionska deklaracija) in zamrznitvi osamosvojitvi Slovenije za 3 mesece. Januarja 1992 so zahodnoevropske sile Slovenijo mednarodno priznale. 23. decembra 1991 je Slovenski parlament sprejel slovensko ustavo, v kateri je Slovenija opredeljena kot demokratična republika.

Slovenija-zgodba o uspehu

Po dokončni odcepitvi od Jugoslavije in mednarodnem priznanju se je Slovenija posvetil urejanju notranjih razmer.

- Gospodarski razvoj
Uvedba lastne valute (tolar) je pomenila prelomni dogodek za slovensko gospodarstvo. Težke gospodarske razmere so se začele umirjati. V letu 1992 je bila uspešno omejena inflacija.
Gospodarska kriza je leta 1993 dosegla dno, vendar so ukrepi vlade in finančnih ustanov začela gospodarska rast.

- **Politični razvoj**
Prve parlamentarne volitve so Demosu prinesle poraz. Istega leta smo Slovenci za predsednika izvolili Milana Kučana.
- **Zunanja stranka**
V tej politike so se najprej lotili mejnih vprašanj. Meje s Madžarsko, Avstrijo in Italijo so ostale nespremenjene, le meja s Hrvaško okoli Piranskega zaliva je bila vprašanje.